

УДК 339.187.6(477)

Валерій Ільчук, д.е.н., проф.
(завідувач каф. «Фінансів, банківської справи та страхування», Чернігівський національний технологічний університет)

Юлія Краснянська
(студентка, фінансово-економічний факультет)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

У статті дана характеристика фінансовому і оперативному лізингу та їх розвитку в економічному просторі України на етапі становлення та поглиблення ринкових відносин. На основі дослідження нормативно-правових документів визначено основні ознаки фінансового та оперативного лізингу, підкреслена значущість розвитку саме фінансового лізингу в Україні. Наведена статистика лізингових операцій, структура договорів фінансового лізингу та обсяг лізингових операцій в розрізі окремих країн світу з метою порівняння показників розвитку лізингу в Україні та інших державах. Визначено основні джерела фінансування лізингової діяльності в Україні. Розглянуто переваги лізингу як засобу активізації розвитку підприємств. Встановлено, що лізинг є перспективним джерелом фінансування інвестиційної діяльності в Україні. Досліджено особливості становлення лізингу та проведено оцінку лізингової діяльності у провідних країнах світу: США, Китаї, Німеччині та Великобританії. Розглянуто основні напрями вирішення проблем, що стримували впровадження лізингової діяльності в цих державах, досліджено особливості лізингової діяльності в Європейському союзі. Визначені причини гальмування розвитку лізингової діяльності та запропоновані шляхи активізації лізингових операцій в Україні. Надано рекомендації щодо їх практичного втілення.

Ключові слова: фінансовий лізинг, лізингові операції, лізингова діяльність, суб'єкти лізингових відносин.

Валерий Ильчук, д.э.н., проф.
(заведующий каф. «Финансы, банковское дело и страхование», Черниговский национальный технологический университет)

Юлия Краснянская
(студентка, финансово-экономический факультет)

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЛИЗИНГА В УКРАИНЕ

В статье дана характеристика финансового и оперативного лизинга и их развития в экономическом пространстве Украины на этапе становления и углубления рыночных отношений. На основе исследования нормативно-

© Ильчук В., Краснянська Ю., 2016

правовых документов определены основные признаки финансового и оперативного лизинга, подчеркнута значимость развития именно финансового лизинга в Украине. Приведенная статистика лизинговых операций, структура договоров финансового лизинга и объем лизинговых операций в разрезе отдельных стран мира с целью сравнения показателей развития лизинга в Украине и других государствах. Определены основные источники финансирования лизинговой деятельности в Украине. Рассмотрены преимущества лизинга как средства активизации развития предприятий. Установлено, что лизинг является перспективным источником финансирования инвестиционной деятельности в Украине. Исследованы особенности становления лизинга и проведена оценка лизинговой деятельности в ведущих странах мира: США, Китае, Германии и Великобритании. Рассмотрены основные направления решения проблем, которые сдерживали внедрения лизинговой деятельности в этих государствах, исследованы особенности лизинговой деятельности в Европейском союзе. Определены причины торможения развития лизинговой деятельности и предложены пути активизации лизинговых операций в Украине. Даны рекомендации по их практическому воплощению.

Ключевые слова: финансовый лизинг, лизинговые операции, лизинговая деятельность, субъекты лизинговых отношений.

*Valerii Ilchuk, Doctor of Economic Sciences, Professor
(Head of Department «Finance, banking and insurance», Chernihiv National University of Technology)*

*Yuliia Krasnianska
(Student, Faculty of Finance and Economics)*

PROSPECTS OF LEASING IN UKRAINE

The paper describes the financial and operating leasing and its development in the economic sphere of Ukraine at the stage of market relations formation and improvement. Main features of financial and operating leasing of Ukraine are identified on the basis of normative legal documents analysis. The statistics of leasing operations, structure of financial leasing contracts and size of leasing operations in the context of some countries are given in order to compare leasing development indicators in Ukraine and other countries. The main finance sources of leasing activity of Ukraine are identified. The advantages of leasing as a means of enhancing Ukrainian enterprise development are considered. Leasing is proved to be a perspective finance source of investment activity in Ukraine. Research of leasing development features and evaluation of the leasing activity in the USA, China, Germany and the UK are conducted. Basic ways to resolve problems that had negative influence on implementation of leasing activity in these countries are discussed. The paper explores peculiarities of leasing activity in the European Union. The causes of gaps in development of leasing activity are identified and ways to activate leasing operations in Ukraine are proposed. Recommendations for their practical implementation are made.

Keywords: financial leasing, leasing, leasing activity, entities leasing relations.

Постановка проблеми. Діагностування сучасного стану економіки України свідчить про необхідність проведення реформ у напрямі підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання. Наразі, в період стрімкої мінливості зовнішнього середовища, швидкого розвитку інформаційних технологій, високого ступеня конкуренції успішна діяльність підприємницького сектору неможлива без постійного впровадження інноваційних розробок, модернізації технологій, оновлення матеріально-технічної бази. Зазначені прогресивні зміни здатні бути реалізованими лише за проведення активної інвестиційної діяльності. Проте обмеженість власних фінансових ресурсів підприємств, недоцільність залучення кредитних засобів унаслідок їх високих процентних ставок, недостатній рівень розвитку ринку позичкового капіталу, недосконалість законодавства у сфері залучення іноземних інвестицій гальмують інноваційні процеси в Україні. Раціональним розв'язанням цієї проблеми є активізація лізингових операцій.

Але розвиток лізингових операцій також стримується складністю лізингового бізнесу, на який впливає низка факторів: планування і маркетинг, схеми фінансування, ціноутворення, ризики функціонування лізингових компаній, характер взаємодії з бізнес-партнерами і клієнтами і т. ін., що відбивається на активності лізингової діяльності в Україні.

З метою визначення перспективи використання лізингу в Україні, як різновиду інвестиційної діяльності, доцільним є діагностування сучасного її стану в нашій державі, аналіз особливостей реалізації лізингових операцій провідних країн світу (в тому числі країн – членів ЄС) задля використання їхнього досвіду.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремим питанням стосовно оцінки нетрадиційних методів фінансування розвитку національної економіки, дослідження проблем та перспектив функціонування лізингу в Україні присвятили свої праці вітчизняні науковці, серед яких Слободянюк О.В. [3], Рибак О.М. [10], Фаюра Н.Д. [4], Гудзенко Н.М. [5] та інші. Серед іноземних учених, які займалися дослідженням лізингових операцій, варто відмітити таких, як Зейналов З.Г. [1], Т.Кларк, А.Смагулов, Прилуцький Л.Н. тощо, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії інвестицій, у створення наукових засад нетрадиційних методів інвестування, зокрема лізингу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність технологічного оновлення основних засобів виробництва потребує пошуку нових рішень щодо активізації лізингової діяльності в Україні. Запропоновані вітчизняними науковцями ідеї потребують систематизації з метою визначення найефективніших і, водночас, найоптимальніших, з точки зору ресурсних витрат, шляхів досягнення поставленої мети. Доречним є аналіз особливостей лізингових операцій, які реалізуються у прогресивних державах світу задля використання їхнього досвіду. Проведені дослідження у поєднанні з діагностуванням існуючих проблем лізингової діяльності в Україні дозволять запропонувати нові, відповідні сучасному етапу наукового розвитку, рішення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є пошук оптимальних шляхів активізації лізингових операцій як різновиду інвестиційної діяльності в Україні з урахуванням запропонованих ідей науковців і накопиченого досвіду передових країн світу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз дефініцій поняття «лізинг» [1] дає змогу визначити сутність даної категорії як сукупність фінансово-майнових відносин, що виникають у результаті кредитування інвестиційної операції стосовно купівлі і наступної оренди матеріального активу. Розрізняють два види лізингу (рис. 1).

Науковцями, які займалися дослідженнями лізингових відносин, визначено етапи їх формування [9]. Встановлено, що розвиток лізингових операцій в Україні перебуває на етапі становлення та розвитку, при цьому основним видом лізингу є фінансовий, який розвивається в умовах посилення конкуренції в даній сфері. Оперативний лізинг перебуває на початкових етапах свого розвитку в нашій державі, тому надалі діагностуватимемо стан фінансового лізингу.

Згідно з Податковим кодексом України [6], визначено умови, дотримання хоча б однієї з яких дозволяє вважати лізинг фінансовим (рис. 2).

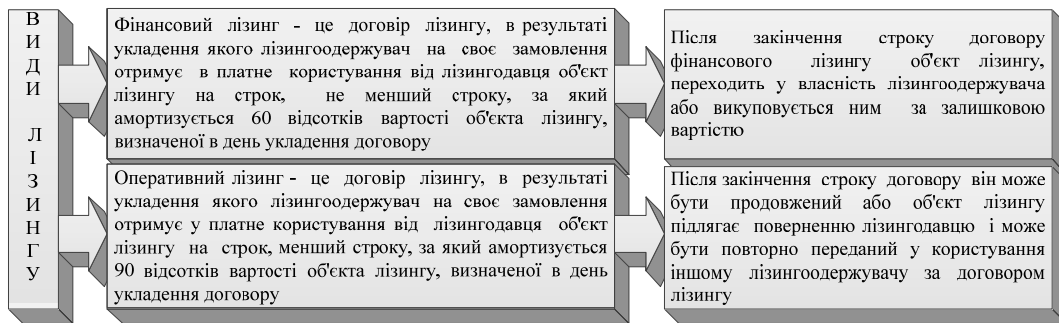

Рис. 1. Види лізингу

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

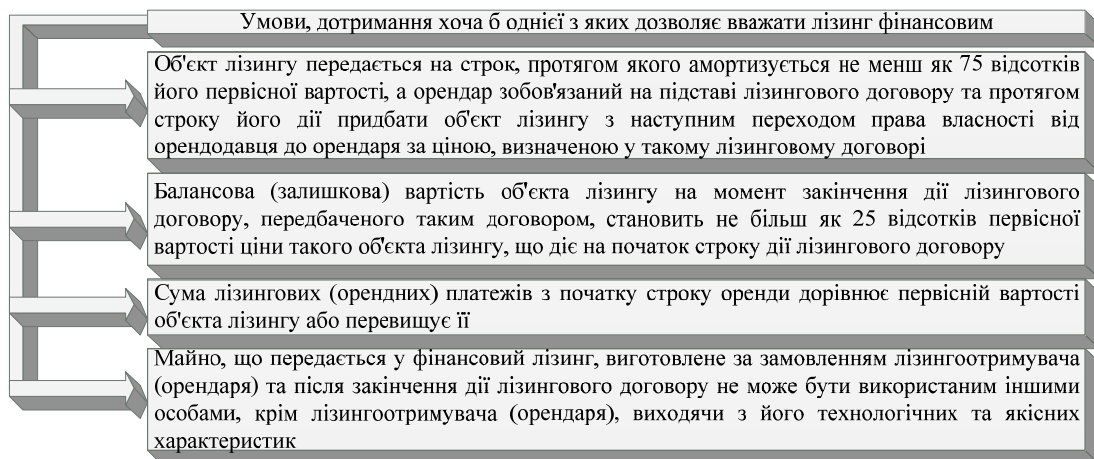

Рис. 2. Умови, дотримання хоча б однієї з яких дозволяє вважати лізинг фінансовим

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

За офіційними даними, протягом останнього часу в Україні прослідковується тенденція до зростання кількості зареєстрованих юридичних осіб – лізингодавців (станом на 31.03.2013 їхня кількість становила 248; на 31.03.2014 – 256; на 31.03.2015 – 266) та фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу (станом на 31.03.2013 їхня кількість становила 112; на 31.03.2014 – 161; на 31.03.2015 – 215), тоді як вартість і кількість договорів фінансового лізингу за підсумками першого кварталу 2015 р. (рис. 3) суттєво скоротилася (на 75,9% порівняно за даний період 2014 р.).

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

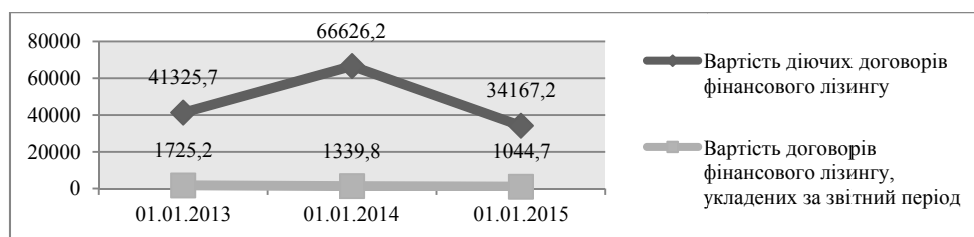

Рис. 3. Динаміка вартості діючих та укладених за звітний період договорів фінансового лізингу, млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [7]

До галузей з найбільшою вартістю договорів фінансового лізингу в Україні належать транспортна та сільськогосподарська; з найменшою – медичне обслуговування, комп'ютерна та телекомунікаційна сфери (рис. 4).

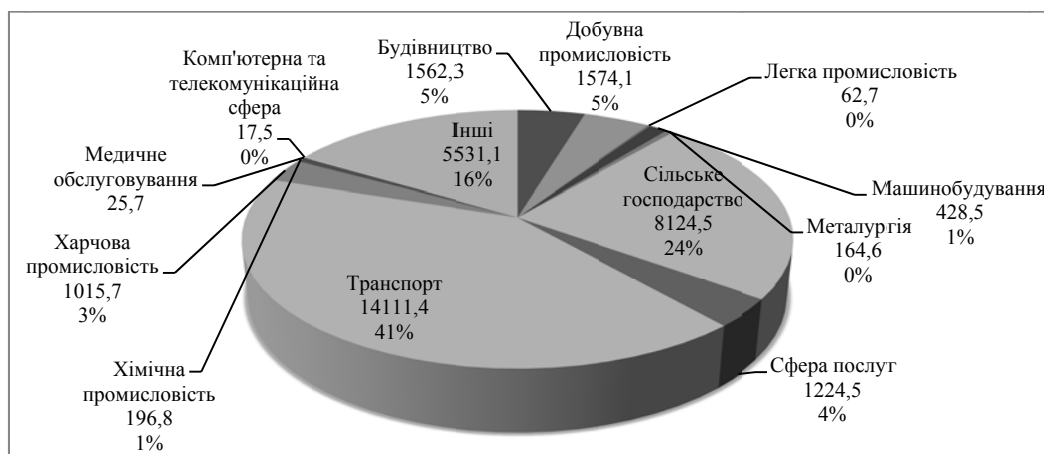

Рис. 4. Структура договорів фінансового лізингу за вартісним критерієм за галузями станом на 31.03.2015 р., млн грн, %

Джерело: побудовано авторами на основі [7]

Найвищі темпи приросту вартості договорів фінансового лізингу в металургії (219,6%), хімічній промисловості (141,5%), машинобудуванні (69,7%). Найменші значення показника прослідковуємо в транспортній галузі (-70,1%), легкій промисловості (-45,3%) та будівництві (-29,5%) [7].

Найбільшу частку договорів фінансового лізингу станом на 31.03.2015 р. становлять договори терміном дії від 2 до 5 років. Спостерігається тенденція до скорочення угод терміном більше 5 років, тоді як у 2014 р. їхня питома вага була найбільшою [7].

Основними джерелами фінансування лізингової діяльності, здійснених профільними юридичними особами, в Україні є власний капітал (59,9% станом на 31.03.2015), авансовий платіж (27,4%), кредити банків (9%), комерційні кредити постачальників (1%) [7].

Лізинг – перспективний вид інвестиційної діяльності, що має низку переваг: надає можливість купівлі майна шляхом кредитування його повної вартості, на відмі-

ну від традиційного запозичення коштів у банках; сприяє інноваційному оновленню технологій та основних засобів суб'єктів господарювання; надає можливість випробувальної експлуатації основних засобів без негайної їх купівлі; об'єкти за лізинговим договором не збільшують майно підприємства, а отже, і не оподатковуються; лізинг надає можливість більш лояльних, договірних умов виплати; часто не потребує додаткового гарантійного забезпечення; ефективний та вигідний спосіб залучення ресурсів для малого бізнесу тощо.

Лізингові операції активно розвиваються та нарощують вартісні обсяги у високорозвинених країнах світу (рис. 5).

Приблизно 60% лізингових операцій (у вартісному вимірі) припадає на чотири держави: США, Китай, Німеччину та Велику Британію.

Лізинг офіційно визнаний Європейським парламентом як ключове джерело фінансування інвестиційної діяльності малого та середнього бізнесу. Так, за 2013 р. 9 мільйонів таких підприємств ЄС здійснили інвестиції в основний капітал сумарним вартісним обсягом 104 млрд євро [11].

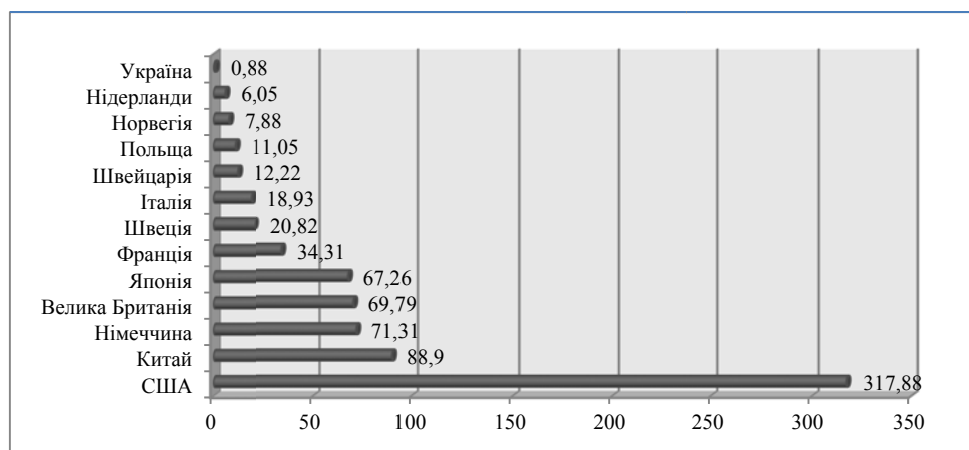

Рис. 5. Річний обсяг лізингових операцій в розрізі окремих країн світу
За 2014 р., млрд дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [8, 12]

США на початкових етапах розвитку лізингової діяльності чітко визначили особливості та порядок реалізації лізингових операцій, переглянули й адаптували норми амортизації. Було розроблено низку науково обґрунтованих умов, дотримання яких надавало можливість лізингодавцям користуватися податковими пільгами. Наступній активізації лізингових процесів у США послугували залучення до даної сфери фінансово-кредитних установ, удосконалення та стандартизація обліку лізингових операцій, розширення номенклатури об'єктів лізингу. Пізніше можливість отримання податкових пільг зберігалася лише при здійсненні інвестицій в інноваційний розвиток. Наразі процедура лізингу оптимізована з метою заощадження витрат і часу клієнтів [12, 13, 14].

Основне завдання лізингу в Японії – прогресивний розвиток економіки. Лізингодавцями виступали підприємства-виробники інноваційних об'єктів [15].

Однією з перших держав Західної Європи, в якій почала розвиватися лізингова діяльність, є Німеччина. Лізинг для даної країни став необхідністю внаслідок нагальної потреби модернізації основних засобів, більшість з яких не відповідала новому рівню науково-технічного розвитку. Ще на ранніх етапах було створено спеці-

лізовані лізингові компанії. Існувала подібна до США процедура отримання податкових пільг за виконання низки вимог. Наразі ринок лізингу в Німеччині орієнтований на максимальне задоволення потреб клієнта, пропонує диференціальні варіанти. Часто лізингові компанії надають інші послуги (транспортування, монтаж тощо) [15, 16]. Більшість лізингових компаній ЄС тісно взаємопов'язані з банківською системою: виступають їхніми дочірніми підприємствами або співпрацюють. Це надає можливість залучення достатньої кількості фінансових ресурсів. Існує практика здійснення лізингової діяльності підприємствами – виробниками майбутніх об'єктів лізингу [16]. Порівняння показників розвитку лізингу, як виду інвестиційної діяльності в Україні та передових державах світу, свідчить про неповноцінне використання потенційних можливостей лізингових операцій у нашій державі, що обумовлено низкою причин (рис. 6).

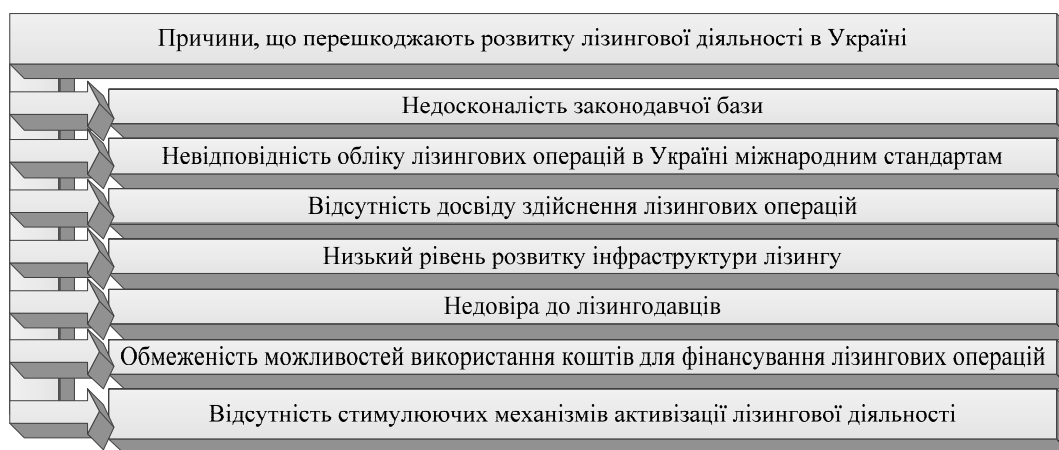

Рис. 6. Основні причини, що перешкоджають успішному розвитку лізингової діяльності в Україні

Джерело: розроблено авторами

Як видно з рис. 6, відсутність ринкових трансформацій та наявність причин, що перешкоджають успішному розвитку лізингової діяльності в Україні, ставить під сумнів ефективність, а звідси і привабливість лізингових операцій. У країнах з розвиненими ринковими відносинами фінансування інвестицій у реальний сектор економіки за будь-якими формами, в тому числі й нетрадиційними, за належних умов реалізації інвестиційних проектів, забезпечує прийнятну ефективність. З виникненням фінансово-економічної кризи та започаткуванням процесів перетворення фінансового сектора у самостійну сферу з більш високою віддачею на вкладений капітал розпочався перелив інвестиційного капіталу з виробництва у фінансову сферу, що створює проблеми економічного розвитку реального сектора економіки.

Лізинговий бізнес формує досить складну систему фінансово-економічних відносин, у якій сформована додана вартість у сфері матеріального виробництва перетворюється на різні похідні фінансової доходності учасників лізингових угод, котрі обумовлюють переважання фінансового сегменту за показниками доходності над доходністю у сфері створення матеріального продукту в реальному секторі економіки, що обумовлюється відносно високою відсотковою ставкою фінансових операцій, до яких відносять і лізингові.

Для розвитку лізингового бізнесу в Україні та зростання обсягу лізингових операцій необхідно впровадити низку заходів, а саме: удосконалити законодавство в

напрямі скорочення кількості нормативно-правових документів, здійснити уніфікацію та усунення протиріч у тлумаченні термінів, що стосуються правових відносин у сфері лізингової діяльності та спростити процедури надання лізингових послуг; забезпечити державну підтримку розвитку інституційної інфраструктури лізингової діяльності та надання пільг і преференцій інституційним учасникам лізингового бізнесу; сприяти розвитку фінансового ринку та обігу фінансових інструментів у системі залучення коштів для фінансування лізингових операцій; запровадити пільгове оподаткування лізингоодержувачам, які сприяють технологічному оновленню виробничих підприємств у рамках реалізації інноваційних пріоритетів розвитку національної економіки; створити спеціальний режим інвестиційної діяльності в окремих секторах (галузях) економіки, які визначають економічний суверенітет і національну безпеку країни.

Висновки і пропозиції. Лізинг – перспективна форма використання інвестиційних ресурсів для технологічного оновлення основних засобів з метою успішного функціонування суб'єктів господарювання. Діагностування сучасного стану лізингових операцій в Україні та порівняння з показниками інших держав свідчить про необхідність реалізації заходів задля активізації даної діяльності в нашій державі. Актуальним є формування належної законодавчої підтримки суб'єктів лізингових операцій, модернізація оподаткування; стимулювання розвитку інфраструктури лізингу, розроблення системи пільг для впровадження інновацій даним шляхом, підготовка висококваліфікованого персоналу щодо реалізації лізингових операцій, залучення іноземних інвесторів і банківського сектору для активізації лізингової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зейналов З. Г. Современные подходы к трактовке понятия «лизинг» / З. Г. Зейналов // Инвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 18. – С. 60-64.
2. Закон України «Про лізинг» 2015 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр/ed19971216>
3. Слободняк О. В. Ринок лізингових послуг в Україні / О.В. Слободняк, І. В. Степанова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 16 (4). – С. 129 – 132.
4. Фаюра Н. Д. Сутність і значення фінансового лізингу в Україні / Н. Д. Фаюра, Т. В. Бондар // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 3 (69). – С. 212 – 217.
5. Гудзенко Н. М. Облік лізингових операцій / Н. М. Гудзенко, С. Ю. Дьяконова // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33. – С. 57 – 60.
6. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?nreg=2755-17&find=1&text=%EВ%B3% E7%E8% ED%E3&x=0&y=0#w11>
7. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I квартал 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sector/FK_Ikv_2015.pdf
8. Key facts and figures 2014 [Electronic resource] // Leaseurope: [web-site]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/FF%20Leaseurope%202014.pdf>
9. Корсун А. С. Етапи формування лізингових відносин та концепції їх походження / А. С. Корсун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 6 (169). – С. 145 – 149.
10. Рибак О. М. Лізинг у відтворенні основних виробничих фондів у період кризових явищ / О.М.Рибак, В.А.Рябошапка // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 5 (168). – С. 82 – 85.
11. Leasing Recognised as Key Source of Finance for SMEs in European Parliament Vote [Electronic resource] // Leaseurope: [web-site]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/press-releases/pr220616-ECON%20vote%20on%20Karras%20report.pdf>
12. Ed White. Global Leasing Report [Virtual resource]. – Date of access: http://www.whiteclarkgroup.com/downloads/353/wcg_global_leasing_report_2015_public_final.pdf.
13. Практика федерального лизинга: Слушания в Палате представителей. Вашингтон, 1976. – М.: МГИМО, 1984. – 262 с.

14. *Industrial Equipment Rental & Leasing in the US* [Electronic resource]. – Date of access: http://www.researchandmarkets.com/reports/16880/industrial_equipment_rental_and_leasing_in_the_us.pdf
15. Подольчак Н. І. Огляд вітчизняного та світового ринків лізингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/17_28.pdf
16. Leaseurope [Electronic resource]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/index.php?page=home>

REFERENCES

1. Zeynalov Z. G. Sovremennyye podhodyi k traktovke ponyatiya «lizing» [Modern approaches to interpretation of the concept «leasing»]. Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Investment: Practice and Experience], 2014, issue 18, pp.60-64.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), *Zakon Ukrayiny «Pro lizynh»* [On leasing: Ukrainian Law], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр/ed19971216>
3. Slobodnyak O. V., Stepanova I. V. Rynok lizynhovykh posluh v Ukrayini [The leasing services market in Ukraine]. Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu [Bulletin of Kherson State University], 2016, issue 16(4), pp.129-132.
4. Fayura N. D., Bondar T. V. Sutnist i znachennya finansovoho lizynhu v Ukrayini [Essence and value of financial leasing in Ukraine]. Zbirnyk naukovykh prats VNAU [Collection of papers VNAU], 2012, issue 3 (69), pp.212-217.
5. Hudzenko N. M., Dyakonova S. Yu. Oblik lizynhovykh operatsiy [Accounting for leasing operations]. Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu [Bulletin of Uzhgorod University], 2011, issue 33, pp.57-60.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine, *Podatkovyy kodeks Ukrayiny* [Tax Code of Ukraine], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?nreg=2755-17&find=1&text=%EB%B3%E7%E8%ED%E3&x=0&y=0#w11>
7. *Pidsumky diyalnosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za I kvartal 2015 roku*, available at: http://nfp.gov.ua/files/sekto/FK_Ikv_2015.pdf
8. *Key facts and figures 2014* [Electronic resource] // Leaseurope: [web-site]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/FF%20Leaseurope%202014.pdf>
9. Korsun A. S. Etapy formuvannya lizynhovykh vidnosyn ta kontseptsiyi yikh pokhodzhennya [Stages of formation leasing and concept of origin]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [The formation of market relations in Ukraine], 2015, issue 6(169), pp. 145-149.
10. Rybak O. M., Ryaboshapka V.A. Lizynh u vidtvorenni osnovnykh vyrobnychykh fondiv u period kryzovykh yavyshch [Leasing and reproduction of fixed assets during the crisis]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [The formation of market relations in Ukraine], 2015, issue 5(168), pp. 82-85.
11. *Leasing Recognised as Key Source of Finance for SMEs in European Parliament Vote* [Electronic resource] // Leaseurope: [web-site]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/press-releases/pr220616-ECON%20vote%20on%20Karras%20report.pdf>
12. Ed White. *Global Leasing Report* [Virtual resource]. – Date of access: http://www.whiteclarkgroup.com/downloads/353/wcg_global_leasing_report_2015_public_final.pdf
13. *Praktika federalnogo lizinga: Slushaniya v Palate predstaviteley*. Vashington, 1976. Moscow, 1984. 262 p.
14. *Industrial Equipment Rental & Leasing in the US* [Electronic resource]. – Date of access: http://www.researchandmarkets.com/reports/16880/industrial_equipment_rental_and_leasing_in_the_us.pdf
15. Podolchak N.I. Ohlyad vitchyznyanoho ta svitovoho rynkiv lizynhu [Review of domestic and international leasing market] [Electronic resource]. – Date of access: http://vlp.com.ua/files/17_28.pdf
16. Leaseurope [Electronic resource]. – Date of access: <http://www.leaseurope.org/index.php?page=home>